

het volle christendom kan de gehele sociale quaestie oplossen'.¹⁹

Het pleidooi van *Rerum Novarum* voor staatsinterventie bij de oplossing van het arbeidersvraagstuk was sterk verbonden met een bepaalde visie op het algemeen belang. Dat algemeen belang was anno 1891 gediend met maatregelen ten gunste van de arbeiders. Die bevolkingsgroep bevond zich in een extreme situatie van onverdiende ellende. Omdat de wereldlijke overheid een speciale verantwoordelijkheid had voor de meest kwetsbare groeperingen in de samenleving, lag steun aan het arbeidersproletariaat alleszins voor de hand. Dat was trouwens in het belang van de gehele samenleving, die immers in haar ontwikkeling werd belemmerd vanwege de slechte situatie waarin de arbeiders zich bevonden. Staatsinterventie was ook gewenst, omdat de arbeiders anders wellicht in opstand zouden komen, hetgeen een bedreiging betekende voor de openbare orde en veiligheid. Tegen die achtergrond kan *Rerum Novarum* pleiten voor een beginnende sociale wetgeving. Het eigen initiatief van de direct belanghebbenden: patroons en arbeiders krijgt echter de meeste aandacht in de encyciek. Om dat initiatief optimaal tot zijn recht te laten komen moeten met name de arbeiders zich organiseren. In de eerste jaren na de verschijning van *Rerum Novarum* zal deze oproep, ook in Nederland steeds weer opnieuw in het middelpunt van de discussies staan. Daarbij ging het niet alleen om het organisatieconcept, d.w.z. om de keuzes die gemaakt moesten worden om die oproep concreet gestalte te geven (confessionele organisaties of interconfessionele groeperingen; bij een keuze voor de eerste: een diocesane of nationale opzet; en een lidmaatschap alleen voor arbeiders, of ook voor leden van andere standen). De organisatie als zodanig stond ook ter discussie. Er waren bisschoppen en priesters die van oordeel waren, dat goed functionerende Aartsbroederschappen van de Heilige Familie de eventuele oprichting van arbeidersorganisaties overbodig maakten. Ook werd de vraag opgeworpen, of arbeiders wel in staat waren hun eigen belangen goed te behartigen. Een van degenen, die zich fel tegen dit soort uitlatingen verzetten, was de reeds genoemde aalmoezenier Poels: 'Zonder macht, macht, nòg eens macht (die slechts door organisatie kan verkregen worden) blijven, in den woesten oceaan der moderne ontkerstende maatschappij, ook de edelste en best bedoelde pogingen, tot handhaving van het christelijk recht, onvermijdelijk tegen de rots van het moderne grootkapitaal

19. Uitspraak van kapelaan L. Poell, ontleend aan A.A.J. Thelen, *Lambert Poell (1872-1937) en de katholieke sociale beweging. Sociaal-klerikaal spanningsveld in het Bossche Diocces 1896-1915*, Tilburg 1990, 25.